

slimanske Bošnjake književne ljepote knjige o Tobiji, o Juditi, Knjige Sirahove, dviju Knjiga o Makabejcima i ostalih triju spornih knjiga. Početkom svibnja 2021. mr. sc. Semira Salihovića, koji je profesor islamskog vjeronauka na dvije srednje škole u Sarajevu, pitao sam odobrava li Trakin odabir. Odgovorio je da upotrebljava Zagrebačku Bibliju u svojem radu s muslimanskim srednjoškolicima i želi da prijevod Biblije na bosanski uključi i deuterokanonske knjige koje većina današnjih kršćana u BiH (pravoslavci i katolici) smatraju kanonskima.

Nisam do sada našao objavljenu konstruktivnu recenziju Trakine Biblije od nekog Bošnjaka koji bi bio musliman ili agnostik ponosan na svoj etnički identitet. Znam, međutim, da neki protestantski pastori u Sarajevu odbijaju u predvođenju liturgije i poučavanju vlastitih vjernika upotrebljavati Trakinu Bibliju. Oni predlažu novi prijevod na bosanski koji bi njima i njihovim vjernicima bio prihvatljiviji. Bilo da se priredi popravljen izdanje Trakine Biblije, bilo da se načini novi prijevod na bosanski, potrebni su stručni prevoditelji, ali i donatori koji će platiti rad prevoditelja i cijenu tiskanja.

Mato Zovkić

Franjo Topić, *Bosna i Hercegovina: naša domovina*, Sarajevo: HKD Napredak - Zagreb: Magistra vitae, 2021., 240 str.

Nedavno je iz tiska izašla nova knjiga prof. dr. Franje Topića, počasnog predsjednika HKD Napredak i Paneuropske unije BiH. Riječ je o kompilaciji kolumni koje je profesor pisao u razdoblju od 2002. do 2017. godine za različite novinske medije. Dr. Topić se prije svega osvrće na aktualnu situaciju kako u Bosni i Hercegovini, tako i u svijetu.

Knjiga je podijeljena u četiri cjeline koje kronološki opisuju događaje navedenih godina. Riječ je o kolumnama objavljenim u *Dnevnom listu* od 2002.-2003., u tjedniku *Danas* 2005.-2008., *Katoličkom tjedniku* od 2005.-2008. te o *Izabranim kolumnama* u posljednjem, četvrtom poglavlju.

Knjiga se sastoji od 75 kolumni vezanih uz političke, vjerske i društveno-kulturne događaje u Bosni i Hercegovini. Autor također donosi i razne stavove, sugestivne spoznaje o pojedinim događajima poput položaja i budućnosti Hrvata u BiH i posebno u Sarajevu. U brojnim člancima autor donosi biografske sadržaje i putovanja na kojima je bio kao predsjednik HKD Napredak. U njima donosi pojedinosti o sastancima i razgovorima s čelnim ljudima kako iz BiH, Hrvatske, tako i iz svjetskog „mainstreama“.

U uvodnom dijelu (5-16) autor ističe razloge pisanja knjige u kojima navodi kako je bila ideja da se ponovi rasprodano izdanje *Opstanak bh. Hrvata* koje je prof. Topić prije izdao. Stoga je novije tekstove htio sabrati s prethodnima kako bi dobio jednu cjelovitu knjigu sa svim vrijednim inputima koje je tekstualno „poslao“ čitavom bosanskohercegovačkom puku. Kako je i sam rekao *repetitio est mater studiorum* (ponavljanje je majka znanja), pa se i sabrani tekstovi mogu ponoviti u novom ponovljenom izdanju.

Autor, također, žali za neostvarenim aktivnostima, učenjem novih stranih jezika, ali ističe i putovanje u 20 zemalja, prijeđenih 306 000 km i posjet 173 različita grada. Uvod je prožet i podnaslovima koji su obilježili cjeloživotne stavove prof. Topića ukazujući kako je i Sarajevo hrvatska bolna tema. Također piše i o vlastitom retoričkom pitanju: „*Je li probosanstvo grijeh?*“ u kojem izdvaja ugledne bosanske Hrvate koji su svojim radom, intelektualizmom doprinijeli značaju napretka i opstojnosti Bosne i Hercegovine. Uvod završava Danteovom mišlju: „*Najmračniji krugovi pakla su rezervirani za one koji u vremenima moralne krize ostanu neutralni i suzdržani, a postoji grijeh i propustom*“, ističe prof. Franjo Topić opravdavajući stalne ukaze na promjene u društvu.

Prvo poglavlje u *Dnevnom listu* 2002.-2003. donosi 33 kolumne koje su činile i sastavni dio spomenute

knjige *Opstanak bh. Hrvata*. Nekoliko prvih poglavlja posvećeno je opstanku Hrvata u Bosni i Hercegovini. Autor donosi argumente zbog čega je bolji život Hrvata u Bosni i Hercegovini nego u svijetu ističući prednosti očuvanja vlastitog identiteta. On jednostavno konfrontacijom argumenata dira u srž problema i nudi čitatelju svoju viziju Bosne i Hercegovine. Neki od fiktivnih razloga za razmišljanje o odlasku Hrvata iz BiH jesu, kako to Topić navodi, „*muke po jeziku*“. Autor piše kako je nacija jedna o važnih čovjekovih oznaka i to treba shvatiti i prihvatiti, ali nije jedina ni najvažnija. Kod svake teme autor polazi od pitanja ili dileme, od konstatacije ili tolerancije. Kod svakog pitanja nastoji prikazati suprotstavljena mišljenja, a njih ne manjka na ovim prostorima. Tako dr. Topić govori i o problemu iseljavanja ljudi navodeći primjer Livna iz kojeg se iselio ogroman broj stanovništva koji nije prikazan u hrvatskim medijima, dok je Sarajevo po broju Hrvata konstantno rangiran kao „*nemoguć grad za život*“. Nekoliko kolumni autor je posvetio i Crkvi u kojoj posebno ističe ulogu bl. Alojza Stepinca. Dotiče se i teme iračkog rata u kojem negira ulogu vjerskoga u tome. Nezaobilazna tema prvog dijela knjige su Bleiburg i Jasenovac u kojem dr. Topić ukazuje kako je ključno jednom za svagda napraviti popis žrtava i izvršiti s manipulacijom podataka. U kolumnama piše i o temama koje

obilježavaju ili su predstavljale povijesne zanimljivosti poput djela *Vladar* Nikole Machiavelija u kojem su istaknute karakteristike dobrog vladara, a mogu se preslikati i ukazati na današnje stanje političara kakvi bi zapravo trebali biti. Također piše i o djelu *Kraj povijesti i posljednji čovjek* autora Francisa Fukuyame govoreći o eugenici i želji modernog čovjeka da iz epruvete napravi „savršeno biće“, što se protivi prirodu i Bogu. Autor se zanima za trenutnu situaciju kršćana i stanje u Europi ističući podatke kao je trenutni natalitet u Europi 1,1-1,4 promila, a minimalan za održavanje statusa quo je 2,2. Tu kolumnu završava riječima Domenacha koji piše: „Kao čarobna ptica Egipćana, Europa umire samo zato da bi se ponovo rodila“ (68). Autoru je i nezaobilazna tema HKD Napredak kojem je također posvetio koju kolumnu. Posljednji dio prvog dijela autor završava retencijom na knjigu *Opstanak bh. Hrvata?* prof. dr. Nike Ikića.

Drugi dio svrstanih kolumni autor je objavljivao u tjedniku *Danas* 2005.-2008.

Drugo poglavlje (79-128) autor započinje naslovom *Francuska i Napredak* što je neiscrpna tema prof. dr. Franje Topića. U njemu autor piše o odlučnoj suradnji s ostalim kulturnim društvima: Prosvjeta, Preporod i Benevolencija. Autor piše kolumne ukorak s vremenom ili o onim događajima koji su neznačajno prošli u prethodnom periodu.

Tako ističe tekst o *Danima kraljice Katarine, o konferenciji Hrvatske paneuropske unije* u kojem profesionalno Topić poziva na bolje ozračje i tolerantniju atmosferu. Prof. Topić piše i o politici Hrvatske prema prošlom sustavu te ratnim zločinima komunističara u Macelju za koje nitko nije odgovarao, a ubijene su 1163 osobe. Također se nadovezuje i na priču o ratu u Bosni i Hercegovini i ulasku Republike Hrvatske u nju. Ovdje opravdava nužnost umiješanosti Hrvatske u rat na teritoriju BiH kako zbog političkog, tako i geografskog položaja. Također u jednoj kolumni ističe kako Hrvatska ne hrani bosanskohercegovačke Hrvate ističući neke od činjenica. Tako piše kako je u Zagrebu 1991. bilo 142 000 ljudi rođenih u BiH, a da se do 2002. taj broj popeo na oko 450 000. Također Hrvatska prodaje robu u BiH u vrijednosti od milijardu i sto pedeset miliona eura odnoseći se na 2006. godinu. Danas je taj broj zasigurno i veći. On na taj način jednostavno razumljivo, ali za mnoge Hrvate teško prihvatljivo, iznosi stavove koje su drugi gajili ili pak imali različite iluzije. Dr. Topić piše i o Daytonu, Vukovaru i Seferu Haliloviću ističući kako je Dayton samo zaustavio rat, ali da se treba raditi na Daytonu 2 koji bi BiH trebao lansirati u prosperitetniju državu. Također Topić piše i o trenutnim okolnostima u kojima živi, poput *velikih Tsunamija* i *potresa* koji su pogodili čitav svijet (99). Neizostavni dio i ovog poglav-

lja je sv. papa Ivan Pavao II. i njegova uloga ne samo u svijetu nego i u sprečavanju rata u BiH. Papa je 263 puta govorio o Bosni i Hercegovini u svojim javnim obraćanjima kako bi stali ratni sukobi ili, kako bi rekao, „*da moli za zemlju u kojoj se prolijeva krv.*“ Donosi činjenice o pojmu *Konkordata* i njegovu značenju, odnosno o ulozi država i Crkve (110). U kolumni „*Nobelova nagrada za povratak*“ dr. Topić ističe *banjolučkog Timoteja* biskupa Franju Komaricu koji je toliko nebrojeno puta zagovarao mir i toleranciju manjinskih naroda. Onaj tko svoje kritizira, pa makar to bilo i opravdano, navlači na sebe veći bijes od onih koji su granatirali ili ubijali. Tako Topić ponovo i u drugom dijelu piše o Bosni i Hercegovini nadovezujući se na prethodnu rečenicu. U istom tekstu govori kako Zagreb ima ključnu ulogu u odlučivanju o svim strateškim i ključnim pitanjima bh. Hrvata. *Domaći dužnosnici su bili samo bolji ili lošiji izvođači radova* (125). Mnogi govore stalno, kako kaže prof. Topić: „*Nema države! Pa tko će je graditi nego mi! Stranci su ipak ovdje gosti, a ovo je naša zemlja i mi se trebamo boriti za njezino uređenje.*“

Treće poglavlje (131 – 205), koje nosi naslov *Kolumne u katoličkom tjedniku od 2005.*, posvećeno je širim kontekstima. Tu je izdavačka kuća omogućila autoru veće i šire pisanje za objavljivanje predstavljenih kolumni. U njima autor govori o misliocima, znanstvenicima poput Teilharda de Chardina i Renea Gi-

rarda. I ovo poglavlje treći put u cijeloj knjizi posvećeno je sv. ocu papi Ivanu Pavlu II. kojeg je autor upoznao i uvjerio se u značenje njegove uloge za mir u Bosni i Hercegovini. Donekle i razumijemo što je prof. Topić toliko prostora posvetio baš ovoj ličnosti, koja je zasigurno obilježila XX stoljeće. Autor posvećuje i veliku pažnju odnosima kršćanstva i islama, odnosno međureligijskom dijalogu koji je ključan za Bosnu i Hercegovinu. Pisanjem kolumni autor se malo po malo vraća u prošlost i ulozi Hrvata pa tako u novoj kolumni piše o *Hrvatskom koordinacionom odboru i saboru Hrvata BiH 1994.* (143), koji su odigrali ključnu ulogu u prestanku rata, a napose zaustavljanju sukoba Hrvata i Muslimana. U kolumni *Hrvati Bosne i Hercegovine imaju veliko bogatstvo* (148) autor navodi taksativno kulturne, vjerske i društvene institucije Hrvata u Bosni i Hercegovini ističući da ne postoji, naravno uz Hrvatsku, ni jedna zemlja na svijetu koja ima toliko Hrvatskih institucija kao Bosna i Hercegovina, što joj omogućava nesmetan rad i očuvanje nacionalnih vrednota koje mnogi negiraju. Crkva je također nezaobilazna tema i u ovom poglavlju. Reagirajući na aktualnu situaciju i povlačenje pape Benedikta XVI. s trona Katoličke Crkve, autor je tomu posvetio posebnu kolumnu razmatrajući tko će biti novi papa (165). U novom poglavlju donosi i činjenice o novom papi Franji. Autor, također, kao i svaki zabrinuti

„pastir za izgubljenim stadom“ ističe smanjenje broja katolika opisujući kako je 1991. godine u BiH bilo oko 835 000, a s okončanjem 2010. godine ima 441 432 katolika, što je u odnosu na 1991. godinu manji broj za 55 %. Zanimljivo kako je 63 % protjerano iz Vrhbosanske nadbiskupije (iz samo Posavine je protjerano 100 000 ljudi) i 62 % iz Banjolučke biskupije dok je porast doživjela Mostarsko-duvanjska biskupija s 10% i Trebinjsko - mrkanjska biskupija s 40%. Posebnu kolumnu autor je posvetio i Europi u 2020. godini gdje futuristički navodi neke podatke i iznosi mizerne plaće u BiH kojima čitatelju dopušta vlastitu spoznaju i zaključivanje pročitano na osnovi navedenih činjenica. Tako npr. prosječna plaća u BiH iznosi oko 420 eura, dok je u Europi prosječna plaća 1412 eura. Npr. u Luksemburgu je prosječna plaća oko 3800 eura (178). Zanimljivo povlačeći paralelu u kontekstu vremena, autor je jedno poglavlje posvetio i najvažnijoj sporednoj stvari na svijetu - nogometu - ističući paradigme navijanja Hrvata za hrvatsku reprezentaciju, a ne (bar simpatiziranja) za nogometnu reprezentaciju BiH. Posljednja kolumna je posvećena ponovo Hrvatima u Sarajevu ističući kako je u Sarajevu 1879. bilo 698 katolika, 1931. 78 000 te 1991. 34 873. Godine 2013. prema posljednjem popisu Sarajevo broji 17 000, što čini 6,6 % ukupne populacije glavnog grada BiH (199). Koliko je prof. Topiću

stalo do Sarajeva i Hrvata u njemu, neizostavna je tema i u posljednjoj kolumni, koju završava s pozitivnim kontekstom kulturnih zbivanja sarajevskih Hrvata citirajući nekadašnjeg srpskog člana Predsjedništva BiH Mirka Pejanovića: „Ako bi se gledalo po kulturi, Sarajevo je hrvatski grad.“ U kontekstu prethodnog citata, možemo zaključiti kako autor indirektno pripisuje dio zasluga HKD Napredak čiji je on predsjednik.

U posljednjem, četvrtom dijelu (209-224), autor donosi osvrte na neke izjave i prozivke koje su mu upućene te govore poput otkrivanja spomenika pokraj sarajevske prvo stolnice sv. papi Ivanu Pavlu II.

Poputsvake ozbiljne knjige i ova završava *indeksom imena i kazalom*.

Ova knjiga na 240 stranica teksta obrađuje i donosi određene velike ideje, pokreće aktualne teme iz prošlosti koje se i nakon desetak godina nisu razjasnile, gradi porušene mostove između islama i kršćanstva, ruši barijere među nepromjenljivim nacionalnim težnjama te pokušava izgraditi dublju moralnu svijest svih bosanskohercegovačkih građana.

Knjiga daje novo ruho kontekstnoj situaciji bosanskohercegovačkog puka i autorove stavove s kojima ne moramo svi složiti, ali svakako se slažemo kako ona zrači optimističkom nadom u bolje sutra.

Dražan Janko